

lezték, hogy a keresés nem kezeli azonosan az umlautot és annak körülírását, illetve a különböző nyelvekre jellemző egyéb különleges karaktereket. A keresésnél megjelenő *Bejelentkezés/Regisztráció* linknél szintén a magyarázatot hiányolták: milyen előnyöket élvez keresésnél a felhasználó, ha regisztrál, illetve bejelentkezik. Az egyik tesztelő a keresés szűkítésénél megjelenő plusz-mínusz jelekkel kapcsolatban arra utalt, hogy a felhasználóknak nem feltétlenül egyértelmű azonnal, hogy ezek mit jelentenek – csak kipróbálás után értik meg a működési elvét.

- 5) A találati listával kapcsolatban pozitívként jelölték meg, hogy a keresőkérdés továbbra is látható marad, szűkíthető, illetve, hogy egy-egy elem kiválasztása után egy link segítségével vissza lehet térni a találatokhoz. Szintén jónak találták, hogy a találatok száma megjelenik a listán, s hogy a találatokat elsősorban képek azonosítják. Negatívként jegyezték meg, hogy a bal kéznél, a médiatípusok alatt található magyarázó szöveg csak angolul látható más nyelv kiválasztásakor is. A javaslatok között szerepelt, hogy a felhasználó számára leírást lehetne adni arról, hogy a találatok hogyan jönnek létre, esetleg hogy a lista milyen szempont alapján van sorba rendezve. Az egyik tesztelő ötlete szerint a találatok kategóriájánál szintén lehetne alkalmazni a színkódolást.
- 6) A találatok megjelenítésével kapcsolatban a résztvevőknek tetszett, hogy a „több/kevesebb” feliratú linkre kattintva szabályozható a leírás hosszúsága, illetve, hogy a dokumentumot eredeti környezetében is meg lehet tekinteni. Ugyanígy pozitív volt a kapcsolódó tartalmak megjelenítésének megítélése. Negatívként kiemelték, hogy a kapcsolódó tartalmak megnyitása után már nem lehet visszatérni az eredeti keresőkérdéshez, illetve az elemek leírásából hiányoltak egy olyan szöveget, amely az elem ismertetését, történetét, jelentőségét tartalmazná.

- 7) Az idő szerinti keresésnél a hallgatóknak tetszett a médiatípusok kategóriáinak egyértelmű megkülönböztetése, a helykihasználás, hogy a listát az egér görgőjével lehet mozgatni, valamint hogy az évszámok különböző nagyságúak. Nem tetszett viszont, hogy a találatok kevéssé dominánsan jelennek meg az időrendi skálán, illetve, hogy nem lehet sehova begépelni egy évszámot, hogy automatikusan odaugorjon a lista, tehát hogy a precíz keresést ez a funkció nem teszi lehetővé.
- 8) A regisztrációval kapcsolatban jónak találták, hogy regisztráció nélkül is inaktívan látszanak a keresés szűkítése alatt azok a műveletek, amelyeket csak bejelentkezés után lehet elérni. Ennek ellenére a hallgatók úgy érezték, hogy a portál nem hangsúlyozza kellően a regisztráció nyújtotta előnyöket.

E vizsgálathoz hasonló eredményekre jutott egy másik, 2010 márciusában végzett felmérés is [Dobrevá et al. 2010]: bár a portált sok szempontból pozitívan ítélték meg, még tág tere van a fejlődésnek, és szükség van további felhasználói tesztesre.

Irodalom

DOBREVA, M. – McCULLOCH, E. – BIRELL, D. [et al.]: User and Functional Testing: Final report Europeana v1.0. March 2010. = http://version1.europeana.eu/c/document_library/get_file?uuid=1c25ae28-9457-4b0f-be62-654a7cf6c5b7&groupId=10602

/SCHWEIBENZ, Werner: Eine erste Evaluation de Europeana: Wie Benutzer das „Look & Feel” des Prototypen der Europäischen Digitalen Bibliothek beurteilen. = *Information Wissenschaft und Praxis*, 61. köt. 5. sz. 2010. p. 277–284./

(Szívi Zsófia)

Pillanatképek a laptophasználatról egy egyetemi könyvtárban

A *Rochesteri Egyetem* (New York állam, USA) könyvtárában a szerzők – az intézmény két munkatársa – által végzett kutatás célja az volt, hogy számszerűsítse a hordozható számítógépek használatát egy egyetemi könyvtárban és felmérje a korszerű technológiával ellátott új könyvtári terek hatását a laptophasználatra. Módszertanilag a

hagyományos, látogatói belépés–kilépés számlálása helyett a kutatást rövid, strukturált megfigyelésekre alapozták. A rendszeres időszakonként és a könyvtár különböző pontjain végzett pillanatfelvételek markáns összevetést tettek lehetővé, és érdekes eredményt hoztak a könyvtáron belüli laptophasználatról.

A kutatás során hamar nyilvánvalóvá vált, hogy a laptopok és más hordozható készülékek használata viszonylag rövid idő alatt várakozáson felüli mértékben megnőtt. Ezt a változást először két tényező együttes hatásának tulajdonították: egyrészt a hallgatók által használt eszközök ugrásszerű terjedésének, másrészt a könyvtárak fizikai tereiben történt változásoknak, a technikai infrastruktúra javulásának és egyéb kényelmi szempontoknak. Ami azonban érdekes módon harmadik tényezőként jelentkezett, az az volt, hogy a hordozható gépek használata nemcsak az új, éppenséggel ilyen célra kialakított tereken nőtt meg, hanem a könyvtár régi, hagyományos térségeiben is.

A kutatást 2005 őszén kezdték. Első megfigyeléseik alapján kiderült, hogy a hallgatók nem hordják magukkal laptopjukat mindig mindenhol, hanem csak hosszabb lélegzetű munkák alkalmával használják őket. Ekkor merült fel a kérdés, hogy vajon mennyire elterjedt a laptophasználat a hallgatók körében. 2007-ben egy jelentős beruházás eredményeképpen új könyvtári szárnyat (*Gleason Library*) hoztak létre korszerű berendezésekkel és teljes körű vezeték nélküli internet-hozzáféréssel. Kíváncsian várták a hallgatók könyvtárhasználatában bekövetkező változásokat. Vajon többen hozzák magukkal ezek után laptopjukat a könyvtárba? Vajon többet használják majd a felújított olvasótermeket, mint a régiket? A 2005-ben kezdett kutatást hároméves megfigyelési időszak követte.

Első számlálás a könyvtári terekben – 2005

Számos kutatás vizsgálja a laptophasználatot vagy a könyvtári olvasótermek állapotát, de kevés kísérel meg a két tényező konkrét összefüggésének feltárását. Míg a hagyományos (bejárati és kijárati) látogatószámlálás átfogó képet ad a könyvtárak kihasználtságáról, nem ad betekintést abba, hogy a hallgatók hogyan veszik igénybe a különféle olvasói tereket. Az első, 2005-ös vizsgálatuk keretében a szerzők az egyetem főkönyvtárának (*Rush Rhees Library*) hét, különböző jellegű nyilvános olvasói terében végeztek számlálást (tájékoztatószolgálat nyilvános munkaállomásokkal, nagyméretű olvasóterem hatalmas asztalokkal, eldugott kutatóhely néhány asztallal, forgalmas, sokat használt olvasóterem kézikönyvekkel, több íróasztallal, és előcsarnok, társalgó). Önkéntes könyvtári alkalmazottak végezték a számlálást adott napokon egy reggeli, egy délutáni és egy esti időpont-

ban. Számolták az egyes termekben dolgozó és azok közül saját laptopot használó látogatókat. Ezen kívül más, érdekesnek tűnő dolgokat is feljegyeztek, például mobiltelefon használatát, alvó hallgatókat, felügyelet nélkül hagyott laptopokat stb. Összesen tizenhat alkalommal végezték el a felmérést 2005 októbertől és decembere között. A vizsgálat szerint a látogatók 28%-a használt laptopot – ugyanakkor a Rochesteri Egyetem statisztikája alapján a hallgatók 81%-a rendelkezett saját noteszgéppel. A 2005-ben végzett első felmérés tanulsága tehát az volt, hogy a lappal rendelkező diákok alig harmada hozta be a gépét a könyvtárba.

Számlálás az új szárnyban - 2008

Az új évezred elején országszerte számos intézmény fogott felújítási munkálatokba, hogy a könyvtári olvasótermek biztosítani tudják az új technológiák használatát. A Rochesteri Egyetem 2007-ben munkaszobák átalakításával hozott létre egy új szárnyat (*Gleason Library*) (<http://www.library.rochester.edu/gleason/home>) korszerű infrastrukturális háttérrel, kényelmes, könnyen átrendezhető berendezésekkel, természetes megvilágítással és vezeték nélküli hálózattal. A Gleason Könyvtárban végzett felmérések egy-egy hétiig folytak 2008 tavaszán és őszén. A felmérések tavasszal 47, ősszel 49%-os laptophasználatot mutattak. A kutatási eredményekből egyértelműen kitűnik az új olvasói terek vonzereje, hiszen a három évvel korábban, 2005-ben a Rush Rhees Könyvtárban mértnél 21%-kal lett magasabb a laptophasználati érték.

Újraszámolás a régi könyvtári terekben – 2008

A modern könyvtárban tapasztalt magasabb laptophasználati arány felvetette a kérdést, miszerint ez a minta kiterjed-e az egész könyvtárhálózatra, vagy csak a technológiailag ösztönző, kényelmes körülményeknek köszönhető? Feltevésük szerint az új olvasótermek hatására a régiek látogatottsága csökkent. Arra számítottak, hogy a korábban a Rush Rhees Könyvtárat használók átpártolnak majd az új létesítményhez. Ennek bizonyítására 2008 októbertől megismételték a három évvel korábbi méréseket ugyanazon feltételek mellett, azonos helyeken, azonos időben és gyakorisággal.

A régi terek új vizsgálata nem igazolta a kutatók feltevését: a 2005-ben mért adatokhoz képest ugyanis jelentős növekedést mértek mind a látogatók, mind pedig a laptophasználók számát illetően ugyanazon könyvtári helyiségekben. A laptophasználók száma 28%-ról 62%-ra emelkedett 2005-höz képest! Tehát a modern szárny nem csökkentette a régi iránti érdeklődést, hanem az ellenkezője történt: új látogatókat toborzott, azok közül is elsősorban laptophasználókat.

A kutatási eredmények újabb kérdéseket vetettek fel: Miért ugrott meg ilyen drasztikusan a laptophasználók aránya? Miért magasabb a régi könyvtárban a laptophasználók aránya (62%), mint az újban (49%)? Miért növekedett meg ilyen mértékben a régi olvasói terek látogatottsága?

Lehetséges válasz a kérdésekre a hallgatói létszám emelkedése, illetve az intézmény infrastruktúrájának fejlődése is, hiszen 2006-ban az egyetemi előadótermek vezeték nélküli internethálózattal lettek ellátva, miáltal a hallgatók az előadásokon használt laptopokkal felszerelve mehetek tovább a könyvtárba. A laptophasználat növekedésében szerepet játszhatott az újabb laptopmodellek, olcsóbb, könnyebb gépek, netbookok elterjedése is. A régi olvasótermek erősebb látogatottságát pedig a szerzők annak is tulajdonítják,

hogy a zsúfoltabb kollégiumi szobák helyett vonzó lett a nyugodtabb tanulási légkört nyújtó könyvtár.

A két könyvtáros kutató által végzett vizsgálat egyik tanulsága, hogy érdemes nemcsak az új technikai eszközök birtoklását, de azok használatát is vizsgálni könyvtári keretek között. Azonban nehéz megmondani, hogy a használatban megmutatózó növekedés magának az eszköznek, vagy az olvasói terek technológiai és kényelmi felszereltségének köszönhető-e. Kutatásuk eredményeként – az olvasótermekben őrizetlenül hagyott noteszgépek nagy száma miatt – felhívták a könyvtárlátogatók figyelmét a laptopok biztonságára. A könyvtári vezetés számára pedig a vizsgálatból egyértelműen kiderült, hogy továbbra is szükség van az asztali számítógépekre, hiszen azok használata jottányit sem csökkent a hordozható készülékek szaporodása ellenére. Folytatni kell a laptopokat kiszolgáló felületek fejlesztését bútorok, csatlakozók, vezeték nélküli hálózat és biztonságos laptoptárolási lehetőségek biztosításával. Emellett fel kell készülni egyéb digitális technológiák viharos gyorsaságú terjedésére is.

/BRIDEN, Judi – MARSHALL, Ann: Snapshots of laptop use in an academic library. = Library Hi Tech, 28. köt. 3. sz. 2010. p. 447–453./

(Béni Zsuzsanna)

Az elektronikus információszolgáltatás új módjai a Francia Nemzeti Könyvtárban

Az eddigi történések

A *Francia Nemzeti Könyvtárban* (*Bibliothèque nationale de France = BnF*) 1995-ben jött létre a *Tudomány és Technológia Osztály* (továbbiakban *TT Osztály*), hogy gyűjtse és őrizze a dokumentumokat az egész nemzet számára a mérnöki tudományok terén. Mérete és költségvetése a kezdetektől fogva lehetővé teszi, hogy a BnF az ország egyik legfontosabb kutatókönyvtárává váljon. 2009 pedig a nagy változások éve a könyvtár történetében: új elektronikus információszolgáltatási koncepciót fogadtak el, amelynek lényege a nyilvános, a falakon túlnyúló szolgáltatások nagymérvű kibővítése, a legnagyobb francia tartalomszolgáltatóvá válás.

Az elektronikus információszolgáltatásnak természetesen volt előzménye a BnF-ben. A Gallica, a

franciák elektronikus könyvtára a 90-es évek elejétől létezik: a kurrens és nem kurrens digitális dokumentumokat szolgáltatja, az Europeana legfontosabb francia együttműködő partnere. Az eltelt 15 évben sokféle projektben sok dokumentumot digitalizáltak, a Gallica olyan enciklopédikus könyvtár, amely a legnagyobb francia írók és gondolkozók műveit mutatja be a világnak. Ezért főleg francia nyelvű dokumentumokat tartalmaz. Gazdag tudományos, történelmi és kulturális tartalma folytán nagyon népszerű a felhasználók körében. 2007-ben úgy döntöttek, hogy 2008–2010 között a digitalizálás mértékét növelik: az évi 6000 dokumentumról áttérnek az évi 100 000-re, és e nagy mennyiségnek kb. 40%-át jó minőségű OCR feldolgozásnak vetik alá. A dokumentumokat könyvtárosok válogatják ki, a feldolgozást külső partnerek végzik automatikus szkenneléssel (a törékeny darabok